

בס"ד, יום ראשון יז' טבת תש"ע

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת סנהדרין יט – כה (42)

א. (1) אמאי אין כהן גדול מייבם את יבמתו? (2) כיצד סדר הניחום כשכהן גדול בא לנחם, וכיצד הסדר היכא שבאים לנחם אותו, ומה טעם השינוי? (3) מה שמעינן מהאי מתניתא ד"כשהוא עובר בשורה לנחם", וכיצד שמעינן? (4) אלו תקנות תיקן ר' יוסי בציפורי, ואמאי תיקנם? (5) האם מלך יכול להיות דיין, ומה הדין לענין לדון אותו? ובאופן שדנים אותו האם צריך לעמוד, ומדוע?

ב. (1) אמאי אין מלך חולץ ואין חולצין לאשתו, ומה הדין היכא דרוצה לחלוץ, ומדוע? (2) באר במאי תליא הנידון האם מירב ומיכל בנות שאול היו מקודשות לדוד, ואי נימא שהיו מקודשות לו, באר באיזה אופן נעשה! (3) איך נדרש הפסוק "ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל וגו'"? (4) על אלו דברים אמרו בסוגיין שהעושן חשיב כאילו ילדם לאותם שעשה עבורם? (5) רוב בנים, האם הוא צער או שכר?

ג. (1) איזה מעשה יותר גדול, של יוסף, או של בועז, או של פלטי בן ליש, ומדוע? ואלו מקראות דרשו עליהם? (2) באר את הנידון האם נשים הולכות לפני המיטה או אחר המיטה! (3) מפני מה נענש אבנר, ואמאי יצא דוד להלוויתו, ומפני מה הלך אחר המיטה ולא לפני? (4) הוכח מהו דרגש, ומה דינו לענין כפית המיטה ומדוע?

ד. 1) באר אופן עשיית מיטה ואופן עשיית דרגש, ומה ההכרח לבאר כן? 2) האם מותר למלך לקחת שדות וכרמים של העם? 3) כמה מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ומנלן? ובאיזה סדר נעשות ומנלן? 4) כתוב את סדר מלכותו של שלמה המלך!

ה. 1) מהו סדר הביזה במלחמה, ומנלן? 2) כמה נשים הותרו למלך, ומהיכן ילפינן לה? 3) האם היה למיכל ילד, ומה רצו להוכיח מהאי מילתא? 4) מה יישבו בסוגיין בהא דאמרו דתמר בת יפת תואר היתה, ואיזה שיטה דחו התוס' מכח המבואר בסוגיין גבי תמר, ואיך ביארו למסקנא?

ו. 1) מה המקור לאיסור יחוד מן התורה, ואיזה איסור נתחדש בימי דוד, ואמאי חידשוהו? 2) מה ילפינן מדכתיב "לא ירבה לו סוסים", ומה ילפינן מדכתיב "למען הרבות סוס", ומי עבר על איסור זה, ומדוע לא חשש לאיסור התורה? 3) מה דרשינן מדכתיב "וכסף וזהב לא ירבה לו", ומה דרשינן מדכתיב "לא ירבה לו נשים"? 4) מה החילוק במצוות כתיבת ספר תורה של כל ישראל, למצוה המוטלת על המלך, ומהיכן ילפינן לה?

ז. 1) באיזה כתב ובאיזה לשון ניתנה התורה לישראל בימי משה, והאם היה איזה זמן שהתורה היתה כתובה בכתב או בלשון אחרים, ומנלן? 2) אמאי לא ידעו ישראל לקרוא הכתב שכתבה היר אצל בלשאצר? 3) אמאי אבישג היתה אסורה לדוד, והאם היתה תקנה להתירה לדוד, ואם כן, אמאי לא השתמשו בה, ואמאי היתה מותרת לשלמה ואסורה לאדניה? 4) מה נקרא "מחמד עיניך", ומה דרשו מכח זה? 5) אלו דברים אמרינן בסוגיין שבאים על אדם שמתה עליו אשתו?

ח. (1) האם "מוצא אני מר ממות" הוי סתירה ל"קורת רוח", ומדוע? (2) מהו סדר התספורת של מלך, בהן גדול ובהן הדיוט, ומנלן? (3) בהן שעבר פרוע ראש או שתוי, מה עונשו, ומה דין עבודתו, ומנלן? (4) האם אף בזמן הזה מצווים הכהנים באיסור פרוע ראש ושתוי יין, ומדוע?

ט. (1) איך התבאר למסקנא רישא דמתניתין ד"זה בורר לו אחד וכו'", ומה הטעם לדין זה, ומה ההכרח לפרש כן, ובמאי פליגי ר' מאיר וחכמים? (2) האם יכול אחד מהבעלי דינים לומר לא אדון בפני דיין פלוני, או בפני בית דין פלוני (פרט)? (3) מה היה מנהגם של נקיי הדעת שבירושלים, ואמאי נהגו כן?

י. (1) באיזה אופן אמרו ד"זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה", ואמאי לא חשיב נוגע בעדותו, ובמאי פליגי ר' מאיר וחכמים? (2) האם זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה, איירי באותו גוונא דזה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה? (3) האם מאן דאמר "צריך לברר", בכל דוכתי אמר הכי, ומדוע?

יא. (1) באר הסלקא דעתין בקושיית הגמ' "והאמר עולא כל הרואה את ריש לקיש בבית המדרש וכו'", ואיך ביארו למסקנא? (2) למה נמשלו תלמידי חכמים שבבבל, ולמה נמשלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, ומדוע? (3) להיכן ירדו החנופה וגסות הרוח, ומהיכן ילפינן לה? (4) "אמר לו נאמן עלי אבא", מי אמר הכי, והאם יכול לחזור בו?

יב. 1) "דור לי בחיי ראשך", באיזה שבועה איירי הכא, בשבועת הנוטלין או בשבועת הנפטרין, והאם יכול לחזור בו, ואמאי לא שמעינן לדינן מרישא? 2) האם פלוגתת ר' מאיר ורבנן במתניתין איירי קודם גמר דין, או אף אחר גמר דין, והיאך קיימא לן להלכה? 3) מנלן דעבד פסול להעיד ולדון, ואמאי לא תני ליה במתניתין? 4) "אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין להם אומנות אלא הוא" אמאי לפי ר' יהודה פסלינן לבל הני, והאם פליג ארבנן דרישא?

יג. 1) האם משחק בקוביא הוי אסמכתא, או לאו, ומאי שנא מאם אוביר ולא אעביר אשלם אלפא זווי דכולי הוי אסמכתא, ומאי שנא מאם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבא דלכולי עלמא לא הוי אסמכתא? 2) מלוה בריבית, האם פסול מדאורייתא או מדרבנן, ומה הדין בלווה? 3) מה הטעם שפסלו טבח שהאכיל טריפה, וכיצד תקנתו? 4) מה הם "מפריחי יונים", ומה טעם פסולם, ואמאי לא שמעינן להו ממשחקי בקוביא?

יד. 1) כיצד תקנתם של המשחקי בקוביא, והמפריחי יונים, והמלווי בריבית, והסוחרי שביעית? 2) מאי קמשמע לן בהא דמפריחי יונים הוי אף בבהמה, ומה רצו להוכיח מהא, ואיך דחו? 3) אלו פסולים הוסיפו על מתניתין, ואמאי אינם פסולים מדאורייתא, ואמאי מעיקרא רבנן לא פסלו? 4) מה דין מגדלי בהמות לענין עדות, ומדוע?

בהצלחה!

תשובות למבחן סנהדרין יט – כה

א. (1) ביבמה שנפלה לו מן הנישואין שהיא בעולה, כיון דאסור בה בעשה ולא תעשה, אין העשה דיבום דוחה אותו. והיכא דנפלו לו רק מן האירוסין שאינה בעולה ויש עליה רק לאו דאלמנה, מן הדין ביאה ראשונה שריא, אלא דגזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה.

(2) כשהכהן גדול בא לנחם, הסגן ומשוח שעבר מימינו וראש בית אב וכל העם והאבלים משמאלו, והוא אומר לאבלים תתנחמו. והיכא שהוא מתנחם, הסגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו, אבל משוח שעבר אינו מתראה לפניו, משום חשש חלישות הדעת של הכהן גדול שיאמר דהמשוח שעבר שמח באבלו. וכולם אומרים לו אנו כפרתך, והוא אומר להם תתברכו מן השמים.

(3) שמעינן דממונה דמתניתין היינו סגן, דהא בברייתא לא קתני ממונה אלא סגן, ואין לומר דהיינו משוח שעבר, דהא אינו ממונה, וכן משום דבמתניתין משמע דאף כשהוא מתנחם עומד הממונה לימינו, ועל כרחק דאינו משוח שעבר, דהוא הרי אינו נמצא כשהכהן גדול מתנחם. ושמעינן שהמנחמים לשמאל האבלים, ולרש"י שמעינן לה מהא דהכהן גדול כשמנחם האבלים וכל העם לשמאלו. ולתוס' שמעינן מהא דכל העם היו לצד שמאל של הכהן גדול לשמאל האבלים. וכן שמעינן דהאבלים עומדים והמנחמים עוברים, דהא כשהכהן גדול מנחם קתני עובר, וכשהוא מתנחם קתני עומד.

(4) תיקן שהאבלים יעמדו והמנחמים יעברו כמו שהיתה התקנה מעיקרא. וכן תיקן שלא תלך אשה בשוק ובנה אחריה, משום מעשה שהיה שגנבו בנה וכשבאה לחפשו אמר לה אחד שתבוא אחריו ולבסוף עיננה. וכן תיקן שיהיו נשים מספרות בבית הכסא שבשדות זו עם זו משום חשש יחוד.

(5) מלכי בית דוד דנים כדכתיב דינו לבקר משפט, והיינו דווקא בדיני ממונות, דאילו בדיני נפשות הא אינו יושב בסנהדרין [מלבד היכא דדנים מורד במלכות]. וממילא אף נידון הוא משום התקושו וקושו. ומלכי ישראל לא דנים ולא נידונים משום מעשה שהיה עם ינאי. והיכא שנידון, חייב לעמוד ואין כבוד המלך דוחה האי עשה, אמנם הוא רק בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות יושיבו את ב' הבעלי דינים. ועוד כתבו התוס' דבשעת קבלת העדות דהוי כגמר דין, ודאי דצריך לעמוד.

ב. (1) אינו חולץ משום דגנאי הוא לו מה דהיבמה צריכה לרקוק לפניו. ואין חולצין לאשתו משום שאינה יכולה להנשא. ואם רצה לחלוץ, לדעת רבנן אסור, משום דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ולדעת ר' יהודה שרי, משום דמצוה שאני.

(2) לדעת ר' יוסי תרוויהו היו מקודשות, אבל צריך לומר דרק אחר מיתת מירב נשא את מיכל. ולדעת ר' יהושע בן קרחה, מירב לא היתה נשואה, משום דקידשה רק במלוה, והיינו העושר גדול שהבטיח לו שאול בעבור הריגת גלית. אבל לענין מיכל, דקידשה במאה ערלות פלשתים, שאול סבר או דהוי כמלוה ופרוטה ודעתא אמלוה ואינה מקודשת, או דאפילו פרוטה לא שוויא. אבל דוד סבר דשפיר שוויא משום דחזיא לכלבי ושוניא, והמקדש במלוה ופרוטה דעתו אפרוטה ומקודשת.

(3) לדעת ר' יוסי כוונת הפסוק להקיש קידושי מירב לקידושי מיכל, דמה קידושי מיכל לפלטי בן ליש היו בעבירה, כן נמי קידושי מירב לעדריאל היו בעבירה, משום דמקודשת היתה לדוד. ור' יהושע בן קרחה דרש לקרא, דכיון דמיכל גידלה את בני מירב, קראן הכתוב על שמה.

(4) המגדל יתום בביתו, ניתום לאו דווקא, כדחזינן מנעמי ובתיה בת פרעה. וכן המכלכל את חבריו, וכן המלמד תורה את בן חבריו.

5) רש"י כתב דהוא צער, ועלה אמרינן דיעקב פדה את אברהם. והתוס' הוכיחו מעובד אדום הגיתי, דאדרבה הוי ברכה ולא שייך לומר עליו "פדה".

ג. 1) מעשהו של בועז גדול ממעשהו של יוסף, מפני שהיתה פנוי הועמו במיטה, ומעשהו של פלטי בן לייש שנעץ חרב במיטתו, גדול משל כולם לפי שהיה שנים ורבות ולא רק לילה אחד. ודרשו עליהם המקרא דרבות בנות עשו חייל, דוהו יוסף ובועז, ואת עלית על כולנה זהו פלטי. וכן דרשו המקרא דשקר החן דקאי על יוסף, והבל היופי קאי על בועז, ויראת ה' היא תהלל קאי על פלטי.

2) מחד גיסא יש ענין שילכו לפני המיטה, משום דהם גרמו מיתה לעולם. אך מאידך יש ענין שילכו אחר המטה, משום דגנאי הוא לבנות ישראל שיסתכלו בהן אנשים. ולדעת רבנן הכל תלוי במנהג, ולדעת ר' יהודה לעולם הולכות לפני המיטה.

3) אבנר נענש לחד מאן דאמר משום דלא מיחה בשואל בהריגת נוב עיר הכהנים, ולחד מאן דאמר מפני ששיחה מלכות דוד ב' שנים ומחצה, [ולרש"י היינו אחר ה' שנים שהיו ללא מלך. ולתוס' מיד בתחילת מלכות דוד בחברון]. ודוד יצא ללוותו, או מפני שמלך אם רוצה יכול לצאת וכדעת ר' יהודה, ואו משום לפייס את העם. ולדעת תנא קמא יצא לפני המיטה וחזר ויצא אחר המיטה, כדי לפייס את העם, ולדעת ר' יהודה יצא בדווקא אחר המיטה, משום דהנשים הם היוצאות לפני המיטה.

4) דרגש היינו ערסא דצלא, דאין לומר דהוא ערסא דגדא, דהא שנינו לענין כפית המיטה דרשב"ג אמר דמתיר קרביטיו והוא נופל, ואי נימא דהוא ערסא דגדא, הא אין לו קרביטין. ואין כופין את הדרגש משום דעשוי הוא מעור, ומתקלקל מליחלוח הקרקע. ולדעת תנא קמא זוקפו על צידו. ולדעת רשב"ג מתיר קרביטיו.

ד. 1) מיטה סירוגה בנקבים שבארוכות המיטה, דאין לומר דסירוגה מעל הארוכות, דהא שנינו דגמר מלאכת המיטה היא רק על ידי שיוף ארוכתיה בעור הדג. ודרגש דהוא פחות ממטה, נותנים לולאות בנקבים שבארוכות המיטה, ותולים בלולאות את רצועות העור הפרוס עליה.

2) לדעת ר' יהודה ורב, אסור למלך ליטול משל העם, ואף דנאמר הוא בפרשת המלך, לא אמרו שמואל אלא לירא את העם. ולדעת ר' יוסי ושמואל, מלך מותר בו. אמנם כתבו התוס' דהיינו דווקא לעבדיו ולא לעצמו. ועוד כתבו דשרי רק בשדות הרחוקות מן העיר, וכן שרי רק בשדה מקנה. וכן רק במלך שמלך על כל ישראל ומאת המקום.

3) לדעת ר' יהודה נצטוו בשלש מצוות, להעמיד מלך, שנאמר וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך. ואחר כל נצטוו להכרית זרעו של עמלק, דנאמר בו והיה בהניח, אמנם העמדת מלך קודמת כדכתיב כי יד על כס וגו' מלחמה לה' בעמלק. ואחר כך נצטוו לבנות בית המקדש, כדכתיב ביה וישבתם בארץ, והדר כתיב והיה המקום, ושייך הוא אחר מלמחת עמלק, כדכתיב קודם והניח לכם מכל אויבכם. ולדעת ר' נהוראי, מעולם לא נצטוו על העמדת מלך, ורק כנגד תרעומתם של ישראל נאמר מקרא זה.

4) מעיקרא מלך אף על העליונים, ואחר שנשא נשים נכריות, מלך רק על התחתונים אבל על כל העולם כולו, ואחר כך מלך רק על ישראל, ואחר כך רק על ירושלים, ואחר כך רק על מיטתו, ואחר כך כשזרקו אשמדאי מלך רק על מקלו, ואמרי ליה על גונדו, והיינו טליתו, ולגירסת רב האי מלך על קודו, והיינו מקידה של חרס לשתות בה. ונחלקו רב ושמואל אם לבסוף חזר או לאו. ונהיינו אם חזר למלוך אף על העליונים או לאו. מהרש"ל.

ה. (1) אוצרות מלכים, כולם למלך דהא הכי הוי אורחא דמילתא. אבל שאר הביזיה מביאים הכל לפני המלך, והמלך נוטל לו מחצה, והמחצה הנותר נוטלים שאר העם, וילפינן לה מהא דהוקש בקרא נגיד לצדוק הכהן, דמה כהן גדול נוטל בלחם הפנים מחצה ושאר הכהנים נוטלים מחצה, כדכתיב והיתה לאהרון ולבניו, הוא הדין מלך נוטל מחצה והעם מחצה.

(2) לדעת תנא קמא הותרו עד שמונה עשרה, כדחזינן בדוד שאחר שהיו לו ו' נשים כמבואר בפסוקים, אמר לו הנביא והוסיפה לך כהנה וכהנה, וכהנה היינו שש, ומקישים כהנה בתרא לכהנה קמא, ואתי לרבות עוד שש. ואיכא מאן דאמר דשרי לו עשרים וארבע, דדרשינן לכהנה בתרא, דהוא כמנין הנשים לאחר הכהנה קמא. ואיכא מאן דאמר דדרשינן וי"ו מוסיף, וילפינן עוד כ"ד והוי מ"ח. ולדעת ר' יהודה כל האיסור רק במסירות את ליבו, ואם יודע שלא יסירו, שרי אפילו טובא. [ולדעת ר' שמעון אם היא מסירה, אפילו אחת אסורה].

(3) כתיב בה דלמיכל בת שאול לא היה ולד עד יום מותה, ורב חסדא סבר דביום מותה היה, והיינו עגלה דכתובה בנשות דוד, ולכן לא מנוהו בפני עצמה. ודחו דבריו, ופירשו דמעיקרא על אותו מעשה היה לה, והיינו עגלה הכתובה בנשותיו.

(4) הא דהותרה לאמנון. וכן הא דקשרה לו נימה, דאילו לבנות ישראל אין שיער בבית הערוה. והתוס' דחו פירוש רש"י דאסור לו לבוא על יפת תואר במלחמה, דהא בסוגיין מבואר דתמר היתה מותרת לאמנון, ואי נימא דדוד בא על אמה רק לאחר כל המעשים, הרי הייתה כבר גיורת גמורה. והסיקו התוס', דלהאי פירושא צריך לומר דעיברתה אמה קודם המלחמה.

ו. (1) מדכתיב כי יסיתך אחיך בן אימך, ועל כרחך דאתי למידרש דבן שרי להתיחד עם אמו, דאי לאו הכי,

אמאי כתב דווקא בן אימך ולא בן אביך. ועל יחוד פנויה גזרו בזמן דוד, על ידי מעשה תמר עם אמנון.

(2) לא ירבה לו סוסים ילפינן דרק לו לא ירבה אבל מותר להרבות לצורך פרשיו. ומדכתיב למען הרבות סוס, ילפינן שעובר על כל סוס וסוס שמרבה. ושלמה עבר על ציווי זה, מפני שאמר דכיון דכל הטעם הוא כדי שלא ישיב את העם מצרימה, הוא ירבה ולא ישיב.

(3) מדכתיב כסף וזהב לא ירבה לו, דרשינן דדווקא לו לא ירבה, אבל מרבה כדי חיילותיו, ושרי אפילו להרווחה אם יצטרך לעוד חיילים. ומדכתיב לא ירבה לו נשים, ילפינן דרק מלך אסור, אבל הדיוט שרי.

(4) כל אדם מחויב לכתוב ספר תורה משל עצמו, כדכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. אמנם מלך מחויב בעוד ספר תורה, כדכתיב את משנה התורה הזאת, ואותה ספר תורה יוצאת ונכנסת עמו, ותולה אותה כמין קמיע על זרועו כנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד.

ז. (1) לדעת מר זוטרא, ניתנה מעיקרא בכתב עברי ולשון הקודש, ובזמן עזרא שינו הכתב לכתב אשורי ולשון

ארמי, וישראל ביררו לעצמן את הכתב האשורי ולשון הקודש. וכן לדעת ר' יוסי שינה עזרא את הכתב לכתב אשורי. ולדעת רבי, אף מעיקרא ניתנה התורה בכתב אשורי, אלא שבגלות ששכחוהו, ולבסוף כשחזרו חזר להם הכתב. ולדעת רשב"א מעולם לא שכחו להאי כתב, ותמיד נכתבה התורה בכתב אשורי.

(2) אי נימא דכלל לא ידעו מהלשון האשורי, או דיידעו אבל שכחוהו בגלות, ניחא בפשטות. אבל אם נאמר שמעולם לא שכחוהו, צריך לומר דנכתב הוא בא"ת ב"ש, או דנכתב בשלש תיבות של ה' אותיות כל אחת,

על ידי צירוף האותיות הראשונות של כל תיבה, ואו דכל תיבה נכתבה מסופה לתחילתה, ואו שנכתבה כל תיבה בהיפוך האות השניה עם הראשונה.

3) לדוד היתה אסורה משום דכבר נשא י"ח נשים, ואף דהיתה תקנה על ידי שיגרש אחת מנשיו, מכל מקום עדיף טפי למשרי ליה איסור יחוד מאשר לגרש אשה, דהאי כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעו. ומותרת לשלמה, משום דמלך משתמש בשרביט מלך. אבל אסורה לאדניה שלא היה מלך, ושנינו דאין משתמשין בשרביט מלך.

4) אשתו של אדם נקראת כן, וכן בית המקדש נקרא כן. ודרשו מהא דכל אדם שמתה עליו אשתו הראשונה כאילו חרב בית המקדש בימיו.

5) עולם חשך בעדו, ופסיעותיו מתקצרות, ועצתו נופלת.

ח. 1) מבואר בגמ' דאשתו של ר' יהודה היתה תקיפה, וקרא עליה המקרא מוצא אני מר ממות את האישה,

אבל מאידך היתה מעברת על מדותיה, ואמר עליה דאין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו הראשונה.

2) מלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביופיו, כהן גדול מסתפר בכל שבוע, מפני שמשמרות מתחלפות וצריך שיראוהו ביופיו. וכהן הדיוט פעם בשלושים יום, דילפינן מדכתיב ביחזקאל "ופרע לא ישלחו" ופרע היינו ל' יום כדחזינן בפרע דנויר [דילפינן ביה מדכתיב ביה יהיה דבגמטריא הוי ל']. ודרשינן דפרע יהיה, אבל טפי לא ישלחו.

3) בשתויי יין כתוב להדיא ולא ימותו. ופרועי ראש ילפינן מדסמכיה יחזקאל לשתויי יין. ולמסקנא ילפינן לה מהלכתא, ורק יחזקאל אסמכה אקרא. ולענין עבודתו, בשתויי יין ילפינן מדסמך ליה "להבדיל בין הטהור וגו'", דעבודתו מחוללת. ולענין פרועי ראש, רב אשי סבר דאינו מחלל. אמנם מקשינן דכהיכי דהוקש לענין מיתה נקיש נמי לענין חילול, ומסקינן דקשיא. וכתבו התוס' דלמאי דמסקינא דהלכתא נינהו, יש לומר דסבר ר' אשי דהכי נתקבלה ההלכה דפרועי ראש במיתה אבל אינו מחלל.

4) מדאורייתא שרי בין שתויי יין ובין פרועי ראש, משום דרק בזמן עבודה איכא איסורא. אמנם דעת רבנן, דרבנן אסרו אף בזמן הזה למי שאינו מכיר משמרתו, ואם מכיר משמרתו אסור באותה שבת, משום חשש שמא יבנה המקדש. ורבי סבר דלא חיישינן שמא יבנה המקדש ולא אסרו בזמן הזה שתויי יין. ואף לרבנן אסרו רק ביין, משום דאם ישתה רביעית אין תקנה להפיג שיכרותו, אבל בפרועי ראש, יכול מיד להסתפר. ולדעת ר' אשי, טעם החילוק הוא, משום דשתויי יין מחלל עבודה, ופרועי ראש אינו מחלל עבודה.

ט. 1) זה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד, כדי שיצא הדין לאמיתו, והיינו שישלם ברצון, וכן שכל אחד יהפך בזכותו של הבורר. ולענין הדיין השלישי נחלקו ר' מאיר ורבנן, דלר' מאיר שני הבעלי דינים בוררים, ולחכמים שני הדיינים בוררים. ואמרינן דנחלקו האם הדיינים מקפידים לדעת מי ידון עמהם, דהא אם ימצא שדן עמהם פסול יתבטל דינם, או דלא חיישינן. ובאופן נוסף אמרינן, דכולי עלמא סברי דבעינן דעת הדיינים, אלא דנחלקו האם בעינן נמי דעת בעלי דינים. וההכרח לפרש כן, דאי נימא דקאי על בית דין, אמאי קאמרו חכמים דתרוויהו בוררין עוד אחד, הא כבר פסלינהו, ועוד דזה בורר, משמע דהכי חייבים לעשות.

2) המלוה לעולם יכול לכפות את הלווה לדון עמו במקום הועד. אבל הלווה אינו יכול לכפותו לדון במקום הועד, ולדעת ר' מאיר כל שהדיין מומחה, חייב לדון לפניו, אם לאו דיש שני בתי דינים באותו העיר, או לכל הפחות במרחק ג' פרסאות (תוס'), דבכהאי גוונא לא חשיב טירחא. ואם המלוה רוצה לדון בפני

ערכאות שבסוריא נמי יכול הלווה לומר שאינו רוצה לדון בפניהם. אבל חכמים סברו, דכל שאינו מביא ראייה שהדיין פסול, אינו יכול לומר שאינו חפץ לדון בפניו.

3) לא היו מעידים אלא אם כן יודעים מי מעיד עמהם, והיינו מחשש שמא ימצא פסול ותתבטל כל העדות ובושים בדבר. וכן אין הדיינים דנים אלא אם כן יודעים מי דן עמהם, וכן אין נכנסין לסעודה אלא אם יודעין מי מיסב עימהן, משום דגנאי הוא לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה.

י. 1) לדעת ריש לקיש, איירי באופן שקיבלו עליהם אחד שיחשב כתרי, וסבר ר' מאיר דיכול לחזור בו, ולחכמים אינו יכול לחזור בו. אמנם נדחו דבריו מכח לישנא דמתניתין דתני עדיו. ולדעת ר' אלעזר, איירי בפוסלם בפסול משפחה יחד עם אחר, ולר' מאיר מהני משום דמעיד על כל המשפחה ולהכי לא חשיב נוגע, ורבנן סברי דסוף סוף חשיב נוגע. ולדעת רב דימי, איירי באופן שפוסלן עם אחר אפילו בגזלנותא, אבל איירי שיש לתובע עוד כת עדים, ונחלקו ר' מאיר ורבנן אם צריך לברר דבריו שאמר דיש לו ב' כיתות, או לאו. וברש"י הסיק, דר' מאיר סבר דאין צריך לברר, ומשום הכי לא חשיב נוגע, דהא סגי בכת השניה שיש לתובע. ורבנן סברו דצריך לברר, וכיון שכת אחת נפסלת על פיו, הרי לא חשיב בירור, ומשום הכי הוי נוגע. והתוס' פירשו להיפך, דר' מאיר סבר דצריך לברר, ומסתמא יביא התובע עדים אחרים כשרים, ומשום הכי לא הוי נוגע. ורבנן סברי, דאין צריך לברר, והתובע אינו יביא עדים אחרים, ושפיר הוי נוגע. ולרבין אמר ר' יוחנן, איירי באופן שהעיד [יחד עם עוד אחד, עיין יד רמה], גם על הבית דין וגם על העדים, ודבריו על הבית דין התבררו על ידי אחרים, דר' מאיר סבר דמיגו דנאמן על הבית דין נאמן אף על העדים, ורבנן סברי דלא אמרינן מיגו. ומסקינן דגם להאי אוקימתא איירי דיש ב' כיתי עדים, דאי לאו הכי אכתי הוי נוגע.

2) לדעת ריש לקיש ור' אלעזר, פסול דיינים לא הוי כפסול עדים, אלא איירי בערכאות שבסוריא, וסבר ר' מאיר דיכול לומר שאינו רוצה לדון בפניהם. ולכאורה הוא הדין לר' דימי. אבל לרבין אמר ר' יוחנן, איירי ממש באותו גוונא דעדים, דבא לפוסלם בגזלנות וכדו'.

3) אמרינן בגמ', דרבי דסבר גבי שטר וחזקה דצריך לברר, יש לומר דדווקא התם קאמר משום דעיקר החזקה היא מכח השטר. אבל בעלמא, שפיר יכול להודות דאין צריך לברר.

יא. 1) סלקא דעתך דבתמיה אמרינן הכי, הרי ריש לקיש היה עוקר הרים וטוחנן זה בזה, ואמאי קרא לר' מאיר דרך ענווה פה קדוש. ומסקינן, דבניחותא קאמר, דבא וראה כמה מחבבין זה את זה, דאף שהיה עוקר הרים, מכל מקום מחבב לר' מאיר ומיישב דבריו.

2) תלמידי חכמים שבבל נמשלו לחובלים, על שם שמחבלים זה לזה בהלכה, והיינו מקשים זה לזה בלשון עז וחימה. וכן נמשלו לזית על שם שמרויין זה לזה כזית. ותלמידי חכמים שבראץ ישראל נמשלו לנועם, על שם שמנעימין זה לזה בהלכה, וכן נמשלו לשמן על שם שנוחים זה לזה כשמן.

3) תרוויהו ירדו לבלל, אבל גסות הרוח השתרבבה וירדה לעילם, והיינו דכתיב לבנות לה בית, בלשון יחיד, וירדה לעילם כדאמר מר דסימן לגסות הרוח הוא עניות דתורה, והיינו עילם שהיה בה דניאל שלא ריבץ תורה לעם כדרךשעשה עזרא בבל.

4) לדעת שמואל איירי שהתובע אמר הכי, דהוי כמחול לך, ומשום הכי סבירא לרבנן דאינו יכול לחזור בו, אבל ר' מאיר סבר, דאפילו הכי יכול לחזור בו. אבל אם הנתבע אמר הכי, לכולי עלמא יכול לחזור בו, לפי דהוי כאתן לך. ולדעת ר' יוחנן, איירי שהנתבע אמר הכי, ואיבעיא לך, האם בא להוסיף, או דסבר דאם

התובע אמר הכי, כולי עלמא מודו שאינו יכול לחזור בו. ולדעת רבא, נחלקו רק כשהנתבע אמר הכי, אבל אם התובע אמר הכי, כיון דהוי כמחול לך, כולי עלמא מודו דאינו יכול לחזור בו.

יב. (1) מעיקרא סברינן דאיירי בשבועת הנפטריין, ואתי סיפא לאשמועינן דאפילו במחול לך פליגי ר' מאיר וחכמים, דלר' מאיר יכול לחזור בו, ולחכמים אינו יכול לחזור בו. ומסקינן דאיכא למימר דאיירי בשבועת הנוטלין דהוי כאתן לך. ואף אי נימא דרישא איירי באתן לך, אכתי בעינן לסיפא לאשמועינן דלאו דווקא תולה בדעת אחרים, אלא אף תולה בדעת עצמו של חבירו בעל דין, פליגי ר' מאיר ורבנן.

(2) לדעת ריש לקיש דווקא קודם גמר דין סובר ר' מאיר שיכול לחזור, אבל אחר גמר דין, אף ר' מאיר מודה שאינו יכול לחזור. ור' יוחנן סבר דנחלקו לאחר גמר דין. ומסקינן דקודם גמר דין סבירא ליה לר' יוחנן דאף רבנן מודו דיכול לחזור בו, והיינו דפסק רבא הלכתא דקודם גמר דין יכול לחזור ולאחר גמר דין אינו יכול לחזור, והיינו דפסק כרבנן אליבא דר' יוחנן. ואף לפני גמר דין, אם קנו מידו, מסקינן דאינו יכול לחזור.

(3) כתבו התוס' דפסילי מדאורייתא קל וחומר מאשה, דמה אשה שכשירה בקהל פסולה, כל שכן עבד שפסול בקהל דפסול לעדות ולדין. ולא כתבוהו במתניתין, משום דמתניתין בפסולי דרבנן איירי, דכל הני אף אי נימא דעברי אדאורייתא, מכל מקום אינם סוברים לעשות איסור, ולא פסלי מדאורייתא.

(4) לר' יהודה פסולים משום שאינן עוסקים בישובו של עולם ואינן בקיאים בטיב משא ומתן ואינן יראי חטא. ולדעת ר' יהושע בן לוי, אף רבנן מודו ולא פליגי, וכן הוא לדעת רב ששת. אבל רמי בר חמא סבר דרבנן פליגי.

יג. (1) לדעת רמי בר חמא, הוי אסמכתא, ולדעת רב ששת לא הוי אסמכתא. ולרש"י היינו משום דאינו בידו, ולא דמי לאם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי, משום דהוי בידו וסומך שיעשה וכולי עלמא מודו דהוי אסמכתא. והוסיפו התוס' דאף דגם אשלם במיטבא הוי בידו ואפילו הכי כולי עלמא מודו דלא הוי אסמכתא, התם היינו משום דלא גזים. ולדעת ר"ת, הכא לא הוי אסמכתא משום דגמר בדעתו להקנות כדי שגם חבירו יקנה לו, אבל בעלמא היכא דהוא בידו לא הוי אסמכתא. [ואשלם אלפא זוזי, לכאורה אף לר"ת הוי אסמכתא משום דגזים].

(2) פסול רק מדרבנן, ואף דהוי ריבית קצוצה, משום דסבר דכיון דמדעתיה יהבי ליה לא חשיב איסור. ואמר רבא דאף הלווה נפסל, ומלוה בריבית היינו מלוה הבאה בריבית.

(3) משום דחימוד הממון מעבירו על דת, ותקנתו רק על ידי שילך למקום שאין מכירים אותו, ויחזיר אבידה בדבר חשוב, או ישלם טריפה שיצאה תחת ידו בדבר חשוב משלו.

(4) הכא תרגומה אי תקדמך יונך ליוני, ופסולים משום אסמכתא [או משום שאינן עוסקים בישובו של עולם], ולא שמעינן לה ממשחקי בקוביא, משום דאיכא למימר דתולה בדעת יונו או דגריעא טפי, דרק במשחק בעצמו סומך על דעתו, ומאידך איכא למימר דעדיפא טפי ממשחק בקוביא, משום דסבור דבקי טפי בנקשא. ולדעת רב חמא בר אושעיא, היינו ארא שמושך אחריו יוני שובר, דהוי גול מדרבנן משום דרכי שלום, ומשום הכי לא שמעינן ליה מרישא.

יד. (1) משחקי בקוביא, שישברו פיספסיהן ותו לא ישחקו אפילו בחינם. ומפריחי יונים עד שישברו פגמיהן ואפילו במדבר לא ישחקו, והיינו למאן דאמר ארא, ולמאן דאמר אי תקדמך יונך ליוני, עד שלא ישחקו אפילו בחינם. והמלוי בריבית עד שיקרעו שיטריהן ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפילו לנכרי לא ילוו. וסוחר

שביעית, עד שתעבור עליהם השמיטה ויבדלו ויפקירו פירותיהן לעניים. ולדעת ר' נחמיה בעינן נמי שיתנו לעניים כנגד הדמי שביעית שהיה להם.

(2) דאפילו דלא שכיחא הוא. ורצו להוכיח דמפריחי יונים היינו ממרין את היונים, דהא לא משכחת ארא בבהמה, דהא חיות השדה יעכבו על ידה. ודחו דאיירי בשור הבר וסבר האי תנא דמין בהמה הוא, ושפיר שייך שימשוך אחריו חיות היער.

(3) הוסיפו את הגולנים מחרש שוטה וקטן, דמעיקרא סברו דכיון דאינו שכיח, וכן דהוי רק מפני דרכי שלום, ולבסוף החמירו כיון דסוף סוף ממונא שקלי. וכן הוסיפו את החמסנים, ומעיקרא סברו דכיון דיהיב דמי אינו פסול, דלא תחמוד אינו אלא כשאינו משלם, ואי נמי כתבו התוס' דהיו מפייסים אותם עד שיאמרו רוצה אני, ולבסוף פסלום משום דחטפי. וכן הוסיפו את הרועים, ומעיקרא סברי דאקראי בעלמא שמרעים בשדות אחרים, וכיון שראו שעושים כן לכתחילנ פסלום. וכן הוסיפו את הגבאין והמוכסין, דמעיקרא סברו דנוטלין רק כפי הראוי, ולבסוף שראו דנוטלין טופי פסלום.

(4) מגדלי בהמות גסות, אף בארץ ישראל כשרים, ולרש"י היינו משום דיכול לשומרם, ולתוס' היינו משום דצריכה לחרישה ואי אפשר להחמיר לא לגדלם. ומגדלי בהמות דקות, בארץ ישראל פסולים משום דעבידי דמשמטא ורהטא לשדות אחרים, ולתוס' היינו משום דאסור לגדלם בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ כשרים.